

PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd yn yr Ystaeil Bwyllgor ac ar Zoom ar 16 Gorffennaf 2025

YN BRESENNOL:	Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg) (Cadeirydd) Y Cynghorydd Euryr Morris (Dirprwy Gadeirydd) Y Cynghorwyr Geraint Bebb, Paul Ellis, Kenneth Hughes, Margaret M. Roberts. Aelod Lleyg: William Parry
WRTH LAW:	Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 Pennaeth Archwilio Mewnol a Risg (AS) Pennaeth Gwasanaethau Oedolion (ar gyfer eitem 8) Rheolwr Cynllunio Corfforaethol, Perfformiad a Rhaglenni (GP) Prif Swyddog Digidol (MH) (ar gyfer eitem 8) Swyddog Pwyllgorau (ATH) Cynorthwydd Cymorth Gwasanaethau Democrataidd (Gweddarlledu) (CH)
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorwyr Trefor Lloyd Hughes, MBE, Keith Roberts, Ieuan Williams.
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Robin Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid a Thai), David Tomalin (Arweinydd Archwilio Ariannol – Archwilio Cymru), Rheolwr Gwasanaethau Cyfrifyddu (CSYM) (BHO), Rheolwr Cyllid (CSYM) (CK), Dadansoddwr Busnes Corfforaethol a Pherfformiad (IoACC) (AW).

Nododd y Cadeirydd newid yn nhrefn y busnes i ddod ag eitem 10 ar yr agenda ymlaen (Trosolwg o'r Asesiad o Berfformiad y Panel a'r Themâu i'r Panel eu Hystyried) i'w hystyried yn syth ar ôl eitem 5 (Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2024/25).

1 YMDDIHEURIADAU

Nodwyd yr ymddiheuriadau a gyflwynwyd.

2 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant.

3 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfodydd blaenorol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a gynhaliwyd ar 26 Mehefin 2025 a chadarnhawyd eu bod yn gywir.

4 LOG GWEITHREDOEDD Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg, a oedd yn cynnwys log gweithredu'r pwyllgor, i'w ystyried gan y pwyllgor. Roedd yr adroddiad yn rhoi diweddariad i'r Pwyllgor ar statws a chynnydd y camau y cytunwyd arnynt.

Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod eitem 18 ar y log gweithredu wedi'i chwblhau a bod eitemau 16 a 19 wedi'u gohirio tan fis Medi 2025 ar gais y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro.

Penderfynwyd nodi'r camau a nodwyd ar y log gweithredu a chadarnhau bod y Pwyllgor yn fodlon bod y camau wedi'u gweithredu'n foddhaol.

5 DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL DRAFFT 2024/25

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid a oedd yn cynnwys y Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft ar gyfer 2024/25 i'w ystyried gan y pwyllgor.

Cyflwynodd y Rheolwr Cynllunio Corfforaethol, Perfformiad a Rhaglen yr adroddiad a baratowyd yn unol â'r egwyddorion a nodir yn Fframwaith CIPFA/SOLACE ar gyfer Cyflawni Llywodraethu Da mewn Llywodraeth Leol. Tynnodd sylw at yr adolygiad blynyddol o effeithiolrwydd Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor, gan dynnu sylw at y casgliadau a nodir ar dudalen 5. Mae'r rhain yn dangos sut mae trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn cyd-fynd â'r egwyddorion hynny. Amlinellodd hefyd y camau a gymerwyd a'r cynnydd a wnaed wrth fynd i'r afael â materion llywodraethu a nodwyd yn y flwyddyn flaenorol, yn ogystal â'r heriau llywodraethu presennol a'r cynlluniau sydd ar waith i fynd i'r afael â nhw yn y flwyddyn i ddod.

Wrth adolygu'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol, cododd y pwyllgor y pwyntiau canlynol –

- Awgrymwyd y byddai'r diweddariad am y cynnydd a wnaed i fynd i'r afael â materion llywodraethu o'r flwyddyn flaenorol yn elwa o gynnwys dangosyddion statws RAG (Coch, Ambr, Gwyrdd) ar gyfer pob mater i helpu i ddadansoddi'r cynnydd yn fwy effeithiol.

Cadarnhaodd y Rheolwr Cynllunio Corfforaethol, Perfformiad a Rhaglen y byddai'r datganiad yn cael ei newid i gynnwys gwybodaeth statws RAG cyn ei gwblhau.

- Nododd y pwyllgor fod yr adolygiad yn dod i'r casgliad, o dan egwyddor F (Rheoli risgiau a pherfformiad trwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus) bod gan y Cyngor system rheoli perfformiad effeithiol sy'n hwyluso gwasanaethau effeithlon ac effeithiol. Gofynnodd y pwyllgor am sicrwydd bod y casgliad hwn yn seiliedig ar dystiolaeth.

Mewn ymateb, dywedodd y Rheolwr Cynllunio Corfforaethol, Perfformiad a Rhaglen fod proses rheoli perfformiad y Cyngor yn cael ei chydabod yng Nghynllun y Cyngor a'i bod yn cael ei hystyried yn broses gadarn. Mae elfennau allweddol y broses hon yn cynnwys monitro chwarterol o'r cerdyn sgorio corfforaethol gan y Pwyllgor Sgriwtini a'r Pwyllgor Gwaith, trosolwg rheolaidd o gynlluniau busnes gwasanaethau, yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol sy'n cael ei adolygu a'i fonitro gan Fwrdd y Rhaglen a'r Hunanasesiad Blynyddol statudol a gynhelir gan y Cyngor. Cadarnhaodd y Rheolwr Cynllunio Corfforaethol, Perfformiad a Rhaglen fod yr hunanasesiad ar gyfer 2024/25 wedi'i gwblhau'n ddiweddar, ac y bydd ei ganfyddiadau'n cael eu hadrodd i'r pwyllgor hwn ac i'r Pwyllgor Gwaith i roi sicrwydd ynghylch perfformiad gwasanaethau'r Cyngor.

- O ran y materion llywodraethu a nodwyd ar gyfer 2024/25, gofynnodd y pwyllgor a fyddai'n fwy effeithiol rhoi blaenoriaeth i'r materion a restrwyd, yn hytrach nag amserlennu'r cyfan i'w cwblhau erbyn diwedd mis Mawrth 2026.

Mewn ymateb, esboniodd y Rheolwr Cynllunio Corfforaethol, Perfformiad a Rhaglen, er bod materion llywodraethu yn aml yn gofyn am sylw hirdymor, bwriedir mynd i'r afael â'r camau gwella a nodwyd ar gyfer 2024/25 o fewn y flwyddyn ariannol bresennol. Cadarnhaodd y byddai'n rhoi diweddariad canol blwyddyn i'r pwyllgor i gynnig sicrwydd bod cynnydd yn cael ei wneud ar y camau hyn.

- O ran materion llywodraethu o'r flwyddyn flaenorol, nododd y pwyllgor mai canran cadw staff ar gyfer 2024/25 yw 82%. Mynegodd y pwyllgor bryder fod cyfradd gadael o 18% yn ymddangos yn uchel a gofynnwyd pa gyfran o'r ffigur hwn oedd yn briodol i golli staff yn naturiol yn hytrach na staff sy'n gadael am well cyfleoedd mewn mannau eraill.

Cydnabu'r Rheolwr Cynllunio, Perfformiad a Rhaglen Corfforaethol nad oedd y wybodaeth ar gael ganddo ar hyn o bryd ond ymrwymodd i gael y data perthnasol ar gyfer y pwyllgor. Dywedodd y Cynghorydd Robin Williams, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid a Thai fod y mater hwn wedi'i godi yn ystod trafodaethau'r Pwyllgor Gwaith ar y cerdyn sgorio corfforaethol. Nododd y gallai'r ganran a adroddwyd gynnwys staff sydd wedi symud i rolau eraill o fewn y Cyngor, a allai ystumio'r ffigur gadael cyffredinol. Tynnodd sylw at bwysigrwydd gwahaniaethu rhwng staff sy'n trosglwyddo'n fewnol a rhai sy'n gadael i swyddi allanol er mwyn rhoi darlun cywirach.

Penderfynwyd cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blyneddol Drafft a fydd yn rhan o Ddatganiad Cyfrifon 2024/25.

Camau Gweithredu Ychwanegol –

- **Fersiwn derfynol y datganiad i gynnwys dangosyddion statws RAG ar gyfer y materion llywodraethu a nodwyd yn y flwyddyn flaenorol.**
- **Bydd y Pwyllgor yn cael y wybodaeth ddiweddaraf am y cynnydd yn erbyn y materion llywodraethu a nodwyd trwy broses asesu 2024/25 yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2025.**
- **Bydd aelodau'r pwyllgor yn cael dadansoddiad o gyfradd staff sy'n gadael, gan gynnwys dadansoddiad o symudiadau mewnol yn hytrach na rhai sy'n gadael i swyddi allanol.**

6 DATGANIAD O'R CYFRIFON DRAFFT 2024/25

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a oedd yn cynnwys y Datganiad Cyfrifon drafft ar gyfer blwyddyn ariannol 2024/25 i'w ystyried gan y pwyllgor. Nodwyd bod y ffigurau heb eu harchwilio ac felly y gallant newid. Bydd adroddiad terfynol yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor Llawn ar ôl cwblhau'r archwiliad allanol.

Adroddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod Archwilio Cymru wedi cyhoeddi amserlen archwilio ddiwygiedig ond gan nad yw'r dyddiadau cau diwygiedig hyn wedi'u cynnwys yn y rheoliadau, rhaid i bob cyngor gyhoeddi hysbysiad yn tynnu sylw at yr oedi wrth gyhoeddi a'r rhesymau dros hynny. Llofnodwyd y Datganiad Cyfrifon drafft ar gyfer 2024/25 gan Swyddog Ariannol Cyfrifol y Cyngor – y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ar 30 Mehefin 2025 a dechreuodd yr archwiliad allanol ar 1 Gorffennaf gyda'r nod o gymeradwyo'r cyfrifon terfynol erbyn 31

Hydref 2025. Diolchodd y Swyddog Adran 151 i dîm Gwasanaethau Cyfrifyddu'r Cyngor am ei waith caled i gwblhau'r cyfrifon drafft erbyn 30 Mehefin.

Tynnodd y Swyddog Adran 151 sylw'r pwyllgor at newid yn y modd yr ymdrinnir ag asedau ar brydles yn dilyn adolygiad o'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol. Mae angen cyfrif am brydlesi bellach fel pe baent yn cael eu hariannu trwy fenthycu, sydd â goblygiadau ar gyfer cyflwyno'r Fantolen ac ar gyfer ffigurau benthyca a adroddir gan y Cyngor. Darparodd grynodedb o'r prif ddatganiadau ariannol sydd yn y cyfrifon. Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) yn dangos cyfanswm yr incwm a'r gwariant ar gyfer y flwyddyn ar draws yr holl wasanaethau, yn seiliedig ar safonau cyfrifyddu ac mae'n cynnwys eitemau technegol fel dibrisiant a chostau pensiwn gwasanaethau presennol ac yn y gorffennol nad ydynt yn cael eu hariannu gan grantiau na threthiant lleol. Mae'r CIES yn dangos gwarged cyfrifyddu net o £45m am y flwyddyn. Ar ôl i'r addasiadau gael eu cymhwyso fel y manylir yn Nhabl 1 yr adroddiad a Nodyn 6 o'r cyfrifon, mae'r gwarged, sy'n cael ei ychwanegu i gronfeydd wrth gefn a balansau'r Cyngor, yn gostwng i £3.741m. Mae'r CIES a'r addasiadau yn Nodyn 6 wedi'u dwyn ynghyd yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn i ddangos balansau'r Cyngor ar 31 Mawrth 2025. Rhoddodd y Swyddog Adran 151 drosolwg o'r nodiadau i'r datganiadau ariannol hefyd a phwysleisiodd y rhai a allai fod yn ddefnyddiol i'r pwyllgor wrth adolygu'r cyfrifon gan gynnwys cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, gwariant cyfalaf a chyllid, darpariaethau, gwariant ac incwm a ddadansoddir, incwm grantiau, pensiynau, atebolrwydd amodol ac asedau, a thrafodion partiön cysylltiedig.

Mewn ymateb i gwestiynau a godwyd gan y pwyllgor, rhoddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/ Swyddog Adran 151 eglurhad pellach fel a ganlyn –

- Mae'r ddarpariaeth ar gyfer Safle Gwastraff Penhesgyn yn ymwneud ag ôl-ofal yr ardaloedd o'r safle a ddefnyddiwyd gynt ar gyfer tirlenwi a chynnal a chadw'r cylfat o dan y safle. Mae'n cynnwys costau posibl a allai godi pe bai'r cylfat yn ddiffygiol. Mae arolygiad arbenigol blynyddol yn asesu'r risgiau, y costau posibl a pha mor ddigonol yw'r ddarpariaeth.
- Mae'r taliad o £5.7m i Gyngor Gwynedd o dan Bartiön Cysylltiedig yn cynnwys taliad am wasanaethau o dan gytundebau ar y cyd, yn enwedig ar gyfer Anghenion Dysgu Ychwanegol.
- Mae'r £67.607m ar gyfer incwm y Dreth Gyngor (Nodyn 12) yn cynnwys praeseptau Heddlu Gogledd Cymru a chynghorau tref a chymuned ac mae'n adlewyrchu'r debyd a godwyd yn hytrach na'r swm a gyllidebwyd. Mae'r gyllideb yn seiliedig ar y sylfaen dreth sy'n is i gyfrif am newidiadau yn ystod y flwyddyn a dyled heb ei gasglu. Mae'r cynnydd o £59m yn 2023/talu premiwm y Dreth Gyngor. Derbyniwyd incwm ychwanegol yn hwyr yn 2024/25 ar ôl ailddosbarthu tua 200 - 250 o eiddo hunanarlwyo o ardrethi busnes i'r dreth gyngor safonol oherwydd newidiadau yn y trothwyon cymhwyso gan ddod yn atebol hefyd am dalu'r premiwm. Cafodd rhai eiddo a drosglwyddwyd eu hôl-ddyddio i Ebrill 2023. Cyfrannodd hyn at y cynnydd o 13% yn incwm y Dreth Gyngor yn 2024/25.
- Mewn perthynas â Nodyn 39 (y Dreth Gyngor) a'r gymhareb rhwng pobl ac eiddo, mae cyfanswm nifer yr eiddo ar Ynys Môn oddeutu 35,000, ac mae dros 2,500 ohonynt yn ail gartrefi heb breswylwyr parhaol. Heb gyfri'r rhain, mae'n dod i gyfanswm o 32,500. Yn ogystal â hyn, mae 11,000 -12,500 o aelwydydd yn hawlio gostyngiad person sengl sy'n adlewyrchu cynnydd mewn aelwydydd person sengl. O ran dysgu o'r data hwn neu ei feincnodi gyda chynghorau eraill sydd â phroffil tebyg i Ynys Môn, defnyddir cyfran cyfwerth â Band D i gymharu cyfraddau'r dreth gyngor ar draws awdurdodau. Fodd bynnag, mae gan rai cynghorau, yn enwedig yn Ne Cymru, gyfraddau treth gyngor Band

D uwch nag Ynys Môn oherwydd nifer uwch o eiddo Band A a B. Gall yr achosion o ail gartrefi hefyd ystumio'r gymhariaeth.

- O ran cynllun pensiwn Llywodraeth Leol, er bod y gronfa bensiynau yn dangos sefyllfa asedau net o £139m (ac eithrio buddion heb eu hariannu), mae rheolau cyfrifyddu yn ein hatal rhag cydnabod y gwarged hwn ar y fantolen oherwydd na all y Cyngor ei ddefnyddio na'i wario. Felly, mae uchafswm asedau o £139m wedi'i gymhwyso gan leihau'r ased i sero ar y fantolen. Yn ogystal â hyn, ni ellir gwrthbwysu rhwymedigaethau pensiwn heb eu hariannu yn erbyn yr ased pensiwn net sy'n arwain at rwymedigaeth pensiwn net o £9m er gwaethaf perfformiad cadarnhaol gan y gronfa bensiynau yn 2024/25.

Cwestiynodd y pwyllgor werth y Datganiad Cyfrifon o ran rhoi gwybodaeth i'r cyhoedd yn ehangach am wariant y Cyngor. Er enghraifft, cyfeiriwyd at y datganiad llif arian sy'n dangos gwarged net o £38m ar ddarparu gwasanaethau – cynnydd o £12m yn 2023/24 a nodwyd oedd yn anodd ei gysoni â phwysau gwasanaethau parhaus a'r argyfwng costau byw. Awgrymwyd y dylid cyflwyno gwybodaeth allweddol o'r cyfrifon ar ffurf gryno, haws i'r cyhoedd ei deall.

Cydnabu'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod y Datganiad yn ddogfen gymhleth a thechnegol sy'n cael ei pharatoi yn unol â rheoliadau cyfrifyddu ac sy'n anodd i'r cyhoedd ei dehongli. I'r gwrthwyneb, mae'r adroddiadau trosolwg rheolaidd o'r gyllideb i'r Pwyllgor Gwaith yn haws eu deall ac yn fwy effeithiol wrth helpu'r cyhoedd i fonitro perfformiad ariannol a gwasanaethau'r Cyngor.

Wrth gloi'r drafodaeth, dywedodd y Cadeirydd ei fod ef a'r pwyllgor yn gwerthfawrogi'r gwaith a wnaed gan staff y gwasanaeth Cyfrifyddu i sicrhau bod y cyfrifon drafft wedi'u cwblhau'n brydlon.

Penderfynwyd nodi'r prif ddatganiadau ariannol drafft heb eu harchwilio ar gyfer 2024/25.

7 ADOLYGIAD BLYNYDDOL RHEOLI'R TRYSORLYS 2024/25

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a oedd yn cynnwys adolygiad blynyddol Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2024/25 i'w ystyried gan y pwyllgor.

Rhoddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 drosolwg o'r pwyntiau allweddol fel a ganlyn –

- Cyllideb gwariant cyfalaf ddiwygiedig y Cyngor ar gyfer 2024/25 oedd £78.3m. Mae'r Cyngor wedi cadw at strategaeth o ddefnyddio ei gronfeydd arian parod wrth gefn i ariannu gwariant cyfalaf ac i osgoi benthyca allanol er mwyn lleihau taliadau llog. Rhagwelir y bydd angen benthyca yn nes at ddiwedd 2025/26. Disgwylir i gyfraddau llog ostwng yn ystod 2025/26 a 2026/27 felly bydd benthyca allanol yn cael ei ohirio cyn hired â phosibl er mwyn osgoi ymrwymo i gyfraddau llog uwch. Os byddwn yn benthyca, bydd ar sail tymor byr gyda'r bwriad o ail-ariannu pan fydd cyfraddau llog yn is.
- Yn ystod 2024/25, derbyniwyd benthyciad terfynol o £908k y cytunwyd arno'n flaenorol gan Salix. Nid oedd unrhyw fenthyciadau allanol eraill. Ad-dalwyd dau fenthyciad BBGC cyfnod penodol yn ystod y flwyddyn fel y manylir ym mharagraff 4.3 o'r adroddiad.
- Fe wnaeth y buddsoddiadau mewn buddsoddiadau tymor sefydlog, cyfrifon galw a chyfrifon cyfredol gynhyrchu £1.55m o log. Ar ôl trosglwyddo llog i ddeiliaid bondiau a mân ymddiriedolaethau, cynhyrchodd y buddsoddiadau £866k o log ar gyfer y gronfa

gyffredinol, o'i gymharu â chyllideb o £670k, £382k ar gyfer y CRT, o'i gymharu â chyllideb o £400k, a £212k ar gyfer ysgolion.

- Cydymffurfiwyd â'r holl ddangosyddion rheoli'r trysorlys a'r terfynau awdurdodedig a nodir yn Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2024/25 fel y dangosir yn Nhabl 7 yr adroddiad.

Nododd y pwyllgor yr adroddiad a chroesawodd y ffurf symlach.

Penderfynwyd nodi adroddiad Adolygiad Blynyddol Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2024/25 ac anfon yr adroddiad at y Pwyllgor Gwaith heb sylwadau ychwanegol.

8 DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg a oedd yn rhoi diweddariad ar 30 Mehefin, 2025 ar yr archwiliadau a gwblhawyd ers y diweddariad blaenorol ar 31 Mawrth 2025 i'w ystyried gan y pwyllgor. Mae'r adroddiad hefyd yn nodi llwyth gwaith presennol y tîm Archwilio Mewnol a'i flaenoriaethau ar gyfer y tymor byr a chanolig yn y dyfodol. Darparwyd copiâu o'r adroddiadau sicrwydd a gwblhawyd yn ystod y cyfnod mewn perthynas â Chyllid Gofal Cymdeithasol Oedolion: Asesiadau Ariannol – Gofal Preswyl a Nyrsio (Sicrwydd Cyfyngedig), Sylfaen y Dreth Gyngor (Sicrwydd Rhesymol), Archwiliad TG: Rheoli Desg Wasanaeth TG (Sicrwydd Rhesymol), ac Archwilio TG: Rheoli Cyflenwyr TG (Sicrwydd Dilydol Cyntaf) (Sicrwydd Cyfyngedig).

Rhoddodd y Pennaeth Archwilio a Risg drosolwg o'r ddau adroddiad archwilio a gwblhawyd yn ystod y cyfnod a oedd yn cynnig sicrwydd rhesymol. O ran y ddau adolygiad archwilio sicrwydd cyfyngedig, dywedodd, tra bod yr adolygiad o asesiadau ariannol Gofal Cymdeithasol Oedolion wedi dod i'r casgliad, er bod y Cyngor wedi cymryd camau i wella'r broses o godi ac adennill ffioedd cartrefi gofal preswyl, nid yw'r buddion hyn i'w gweld eto ac mae dal angen mynd i'r afael â heriau pwysig, yn enwedig ynghylch ôl-groniad o achosion ac anghysondebau mewn prosesau. Mae cynllun gweithredu ar waith sy'n anelu at ddatrys hyn erbyn mis Mawrth 2026 a bydd adolygiad dilydol yn cael ei gynnal ym mis Awst 2025. O ran Adolygiad Dilydol Cyntaf Rheoli Cyflenwyr TG, er bod gwelliannau sylweddol wedi'u gweithredu, mae'r rhan fwyaf o gamau gweithredu yn parhau i fod ar y gweill o dan y Rhaglen Gwella Caffael ehangach ac mae'n dal yn rhy fuan i werthuso eu heffaith. Mae adolygiad dilydol pellach wedi'i drefnu ar gyfer Rhagfyr 2025 i asesu cynnydd parhaus ac effeithiolrwydd y mesurau a weithredwyd.

Canolbwyntiodd trafodaeth y pwyllgor ar y ddau adroddiad adolygu sicrwydd cyfyngedig a chodwyd y materion canlynol –

- Nododd y pwyllgor fod buddsoddiad ychwanegol wedi'i wneud mewn Gwasanaethau Oedolion yn y blynyddoedd blaenorol i fynd i'r afael â'r galw cynyddol. Gofynnwyd a oedd y cyllid hwn wedi'i ddefnyddio'n effeithiol. O ran yr anghysondebau a nodwyd mewn prosesau, gofynnodd y pwyllgor ai'r rheswm am y rhain oedd diffyg atebolrwydd unigol, lefel annigonol o reoli goruchwyliaeth neu ddiffyg systemau i dynnu sylw at fethiannau posibl.

Esboniodd y Pennaeth Gwasanaethau Oedolion fod cael gwybodaeth ariannol cleientiaid a sicrhau taliadau yn aml yn digwydd yn ystod cyfnodau anodd yn eu bywydau. Nid yw'r wybodaeth hon bob amser ar gael yn rhwydd, gall gymryd amser i'w chael ac mae unigolion weithiau'n ansicr am yr hyn y gallant ei rannu. Mae'r broses yn cael ei chymhlethu ymhellach gan nifer y cleientiaid sydd â dementia. Er mwyn mynd i'r afael â'r heriau hyn, bydd y gwasanaeth yn adfer y drefn o ymweld â chleientiaid i gasglu'r wybodaeth ariannol angenrheidiol yn brydlon er mwyn gallu cwblhau asesiadau yn amserol. Mae'r tîm, er ei fod yn fach, yn rheoli achosion cymhleth ac unigol. Mae prosesau wedi'u cryfhau i wella

cywirdeb a pha mor llawn yw'r wybodaeth o'r cychwyn cyntaf, ac mae polisïau a dogfennau wedi'u hadolygu yn unol â hynny. Er bod y tîm wedi derbyn adnoddau ychwanegol eleni, roedd wedi colli aelodau o staff cyn hynny ac mae effaith hynny'n dal i gael ei deimlo. Amharwyd ymhellach ar y drefn o gasglu gwybodaeth gan bandemig Covid ac mae rhywfaint o'r dyledion sy'n weddill yn deillio o'r cyfnod hwnnw. Er gwaethaf yr heriau hyn a'r amwysedd ar adegau ynghylch cyfrifoldebau talu ac osgoi taliadau, mae'r gwasanaeth yn parhau i ymrwymo i welliannau parhaus.

Adroddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151, yn dilyn adolygiadau archwilio, fod dwy swydd dros dro wedi'u hychwanegu at y Tîm Casglu ac Adennill Dyledion sy'n canolbwyntio ar glirio'r ffioedd gofal preswyl a nyrsio sy'n dal heb eu talu. Fel rhan o'r broses adennill dyledion, mae'r rhesymau dros daliadau heb eu casglu yn cael eu harchwilio i fireinio gweithdrefnau a lleihau swm y ddyled sydd wedi'i dileu. Mae'r dyledion hyn ymhlith y mwyaf sy'n wynebu'r Cyngor ac maent yn arbennig o heriol i'w hadennill oherwydd natur sensitif achosion, bregusrwydd cleientiaid ac amgylchiadau cymhleth.

Mewn ymateb i gwestiwn gan y pwyllgor ynghylch pa mor hyderus ydyn nhw y byddan nhw'n bodloni dyddiadau cau'r cynllun gweithredu, dywedodd y Pennaeth Gwasanaethau Oedolion mai'r nod yw datrys materion yn gynnar er mwyn osgoi oedi yn y dyfodol. Mae'r gwasanaeth yn hyderus, gyda sefydlogrwydd ymysg staff, y gellir gwneud cynnydd ystyrlon. Mae gwelliannau sydd eisoes wedi'u gweithredu, gan gynnwys dogfennau polisi diwygiedig wedi gwneud trefniadau'n fwy cadarn. Fodd bynnag, mae newidiadau parhaus yn dod â heriau newydd fel digideiddio gwybodaeth, sy'n golygu nad ydynt ar gael mor hwylus o gymharu â chofnodion papur. Yn ogystal â hyn, pan fo cleientiaid yn aros am gyfnodau byrrach mewn gofal preswyl mae llai o amser ar gyfer datrys problemau.

Nododd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ymhellach, er bod rhagamcanion yn Chwarter 3 yn rhagweld y byddan nhw'n adennill y costau ar gyfer cyllideb Gwasanaethau Oedolion, daeth y flwyddyn i ben gyda thanwariant sylweddol. Roedd hyn yn rhannol oherwydd incwm ychwanegol o anfonebau a godwyd ar ôl prosesu rhywfaint o'r ôl-groniad o asesiadau cleientiaid, ac mae'n adlewyrchu'r cynnydd a wnaed.

- Rhoddodd y Prif Swyddog Digidol ddiweddariad ar y cynnydd yn dilyn Adolygiad Dilynol Cyntaf Rheoli Cyflenwyr TG, gan nodi bod gwelliannau wedi'u gwneud wrth strwythuro'r dull tuag at nodi anghenion prosiectau digidol ac ymgorffori prosesau asesu yn y ffordd y mae'r gwasanaeth yn gweithredu. Bydd y datblygiadau hyn yn integreiddio â'r bwrdd adolygu caffael arfaethedig a fydd yn goruchwyllo cynigion caffael ac yn sicrhau bod asesiadau risg priodol yn cael eu cynnal cyn unrhyw wariant ar brosiectau. Mewn ymateb i gwestiwn gan y pwyllgor ynghylch ddigonolrwydd adnoddau, eglurodd mai mater o gydbwysu llwythi gwaith ydyw'n bennaf. Er bod y gwasanaeth wedi derbyn adnoddau ychwanegol dros y blynyddoedd diwethaf sy'n cael eu defnyddio'n effeithiol, mae'n parhau i weithio trwy nifer sylweddol o brosiectau sy'n cronni. Felly, mae'n hanfodol bod prosiectau'n cael eu blaenoriaethu. Er y byddai adnoddau pellach yn fuddiol, y dull yw canolbwyntio ar nodi a symud ymlaen â'r prosiectau digidol mwyaf gwerthfawr yn strategol.

Pan ofynnodd y pwyllgor a fydd y rhaglen gwella caffael yn helpu i ddatrys y problemau o ran rheoli cyflenwyr TG, dywedodd y Swyddog Adran 151 bod yn rhaid i'r Pwyllgor Gwaith yn y pen draw benderfynu a ddylid blaenoriaethu'r Gwasanaeth Caffael ar gyfer adnoddau ychwanegol. Mae'r Rheolwr Caffael Dros Dro yn adolygu prosesau a strwythurau caffael ar hyn o bryd a'r prif argymhelliad yw y dylai'r gwasanaeth caffael fod yn rhan gynharach o brosiectau. Byddai hyn yn caniatáu i'r gwasanaeth caffael gynllunio a chyfeirio adnoddau yn well lle mae eu hangen fwyaf, yn enwedig ar gyfer prosiectau untro a'r rhai sy'n cael eu harwain gan unigolion sy'n llai cyfarwydd ag arferion caffael. Bydd achos yn cael ei wneud

am adnoddau ychwanegol i gefnogi'r tîm caffael corfforaethol i fodloni gofynion y ddeddfwriaeth gaffael newydd a buddsoddi mewn uwchraddio systemau i wella ymarferoldeb. Amlinellodd y Swyddog Adran 151 hefyd y gwahaniaethau rhwng caffael gwaith a gwasanaethau a phwysigrwydd sicrhau gwerth am arian a chynnwys ystyriaethau gwerth cymdeithasol.

- Holodd y pwyllgor a yw'r cynllun gweithredu wedi'i gynllunio i ddod â chaffael i'r lefel y mae'r Cyngor yn anelu ati yn fewnol neu i'r lefel pan gaiff ei feincnodi yn erbyn cyrff cyhoeddus eraill.

Eglurodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y rhan fwyaf o gamau rheoli yn deillio'n bennaf o'r rhaglen Gwella Star Procurement a oedd i fod i baratoi'r Cyngor ar gyfer y Ddeddf Caffael newydd. Roedd yr archwiliad gwreiddiol o reoli cyflenwyr TG yn cydnabod na ellid mynd i'r afael â'r materion ar wahân i fframwaith caffael ehangach y Cyngor. O ganlyniad, mae camau gweithredu yn cael eu blaenoriaethu yn seiliedig ar yr hyn sy'n ofynnol i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd. Fodd bynnag, mae'n rhaid i'r camau a nodwyd fod yn rhai y gellir eu cyflawni sy'n golygu lliniaru yn hytrach na dileu risg yn ôl capasiti ac adnoddau.

Penderfynwyd nodi canlyniad gwaith y tîm Archwilio Mewnol, y sicrwydd a ddarparwyd a'i flaenoriaethau yn y dyfodol.

9 GWEITHREDU SAFONAU ARCHWILIO MEWNOL BYD EANG YN SECTOR CYHOEDDUS Y DU

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg a oedd yn nodi'r cynnydd a wnaed o ran gweithredu Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (GIAS) newydd Sector Cyhoeddus y DU i'w ystyried gan y pwyllgor. Atodwyd cynllun gweithredu sy'n manylu ar y gwaith pellach sydd ei angen i sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r safonau yn Atodiad A i'r adroddiad.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod dadansoddiad bwlch a gynhaliwyd yn erbyn y safonau newydd wedi dangos bod swyddogaeth archwilio mewnol y Cyngor yn cydymffurfio â'r gofynion newydd yn gyffredinol. Fodd bynnag, mae angen cryfhau rhai meysydd. Bydd yn mynd i'r afael â'r rhain drwy'r cynllun gweithredu gweithredol a amlinellir yn Atodiad A. Mae'r rhan fwyaf o'r camau gweithredu yn ymwneud â chryfhau'r drefn o gasglu tystiolaeth i gefnogi arferion gwaith. Darperir trosolwg o'r camau gweithredu sydd eisoes wedi'u gweithredu yn adran 3 o'r adroddiad.

Penderfynwyd cadarnhau bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn fodlon y bydd y camau sydd wedi'u cymryd ac y bwriedir eu cymryd yn helpu i sicrhau bod Cyngor Sir Ynys Môn yn cydymffurfio â gofynion Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang newydd Sector Cyhoeddus y DU.

10 TROSOLWG O'R BROSES ASESIAD PANEL PERFFORMIAD A THEMÂU I'R PANEL YSTYRIED

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid a oedd yn rhoi trosolwg o'r broses Asesiad Panel Perfformiad a'r themâu i'r Panel eu hystyried er gwybodaeth i'r pwyllgor.

Penderfynwyd nodi'r themâu y gofynnir i'r Asesiad Perfformiad Panel eu hystyried fel yr amlinellir yn yr adroddiad.

11 ADOLYGIAD O'R BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg a oedd yn cynnwys y blaen raglen waith ar gyfer 2025/26 i'w ystyried gan y pwyllgor.

Dywedodd Pennaeth Archwilio a Risg fod yr Adroddiad Pryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban Blynnyddol 2024/25 wedi'i ohirio i'r cyfarfod ym mis Medi. Gan fod nifer o eitemau bellach wedi'u trefnu ar gyfer y cyfarfod hwnnw, awgrymodd y byddai, gyda chaniatâd y pwyllgor, yn ceisio symud rhai eitemau i'r cyfarfod arbennig y bwriedir ei gynnal ym mis Hydref. Mae dyddiad cyfarfod mis Hydref i'w gadarnhau ac mae'n dibynnu ar gwblhau'r archwiliad allanol o'r cyfrifon.

Penderfynwyd cadarnhau bod y Blaenraglen Waith ar gyfer 2025/26 yn bodloni cyfrifoldebau'r pwyllgor yn unol â'i gylch gorchwyl a chytuno bod Pennaeth Archwilio a Risg yn gohirio eitemau penodol o gyfarfod mis Medi i gyfarfod Hydref 2025 fel y bo'n briodol.

**Mr. Dilwyn Evans
Cadeirydd**